

TADEUSZ SYCZEWSKI

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA PÓL W PRAWODAWSTWIE KOŚCIOŁA ŁACIŃSKIEGO

WSTĘP

Błogosławieństwo wyraża szczególne uwielbienie Stwórcy. Połączone z takimi formami, jak: pokropienie wodą pobłogosławioną, znak krzyża, wyciągnięta ręka, niekiedy nałożenie rąk, wyraża oddanie, zaufanie ludu Bożego Stwórcy wszystkich rzeczy¹. Błogosławieństwo, jako wstawiennicza modlitwa błagalna, łączy ludzki bieg dziejów z osobą Boga. Rzeczownik „błogosławieństwo” pochodzi z j. łacińskiego – *benedico* i stanowi zrost przymiotnika *bene* (*dobrze*) oraz czasownika *dicere* (*mówić*), co oznacza dobrze mówić, być wdzięcznym, uwielbiać, pochwalać, wysławiać, przyzywać łaskowości. Hebrajskie *berakah* (*klękać, błagać*) zwraca uwagę na Boga (Prz 10; 6,22) – źródło dobroci i szczodroblewości². Błogosławieństwo, jako forma modlitwy, jest wzywaniem opieki Stwórcy nad osobami, rzeczami, miejscami. Jest działaniem Boga, przez które wyświadcza On swoją pomoc – łaskę. Pochylając się nad szerszym znaczeniem terminu „błogosławieństwo”, zwraca

Ks. dr hab. TADEUSZ SYCZEWSKI, prof. KUL – Katedra Historii Prawa Kanonicznego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: tsyczewski@drohiczynska.pl

¹ Należy zwrócić uwagę na bogactwo rzeczownika *błogosławieństwo*. Polszczyzna dawna i współczesna określa tym mianem: formę modlitwy, związanej najczęściej ze znakiem krzyża, upraszającej łaski; życzenie komuś dobra oraz dobrodziejstwo – pomyślność (zob. *Błogosławieństwo*, [w:] W. DOROSZEWSKI (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1958, s. 571-572; *Błogosławieństwo*, [w:] B. DUNAJ (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996, s. 65).

² X. LÉON-DUFOUR (red.), *Słownik teologii biblijnej*, przekł. K. Romaniuk, Pallottinum, Poznań 1990, s. 79.

uwagę łączność terminów „pomyślność”, „powodzenie” z osobą Boga, jako źródłem tychże³.

Jedną z wielu dziedzin zajmujących człowieka jest uprawa. Ta działalność, towarzysząca osobie ludzkiej od początków istnienia, jest z powodów oczywistych (stanowi źródło pożywienia, *ergo* coś koniecznego do życia) przedmiotem szczególnej troski żyjących. Jednym z jej wyrazów jest praktyka błogosławieństwa pól.

Aktualny obrzęd błogosławieństwa pól znajduje się w księdze liturgicznej *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Niniejszy artykuł stanowi zapis poszukiwań odpowiedzi na pytanie: Jaki jest sens tego obrzędu w dzisiejszych warunkach duszpasterskich? Omówienie tego ważnego w Kościele obrzędu wymaga odwołania do szerszego dogmatyczno-prawnego sensu. Wymaga tego nie tylko przyzwoitość naukowa, ale i nauczanie Kościoła, który podkreśla doniosłą rolę sakramentaliów – błogosławieństw w życiu wiernych. W artykule zostaną omówione następujące zagadnienia szczegółowe dotyczące obrzędu błogosławieństwa pól w Kościele łacińskim: geneza obrzędu błogosławieństwa pól, podstawy dogmatyczno-prawne tego obrzędu i jego struktura.

1. GENEZA BŁOGOSŁAWIEŃSTWA PÓL

Modlitwa kierowana pod adresem Stwórcy wyraża życzenie, uwielbienie bądź błaganie o uzyskanie wyjątkowej przychylności Bożej dla osoby lub wspólnoty. Błogosławieństwo, jako swoista forma modlitwy, wyraża poprzez słowa, gesty bądź znaki liturgiczne prośbę o uświęcenie danego działania i uzyskanie specjalnych dobrodziejstw Boga⁴. Pierwsze zbiory błogosławieństw znajdujemy w *Traditio apostolica* (235 r.) oraz w sakramentarzach z VI-VIII wieku⁵. *Traditio apostolica* zawiera teksty błogosławienia licznych rzeczy, takich jak: woda, oliwa dla chorych, ser, mleko, miód, owoce ziemi, oliwki oraz pierwociny ziemi⁶. *Didachè* – najstarsze dzieło patrystycznej literatury chrześcijańskiej, pochodzące z końca I i początku II wieku,

³ *Błogosławieństwo (sens)*, [w:] *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Pallottinum, Poznań 2006, s. 170; *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Pallottinum, Poznań 2001, s. 197-198.

⁴ K. ROMANIUK, *Błogosławieństwo. II. W Nowym Testamencie*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. II, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1976, kol. 682; W. SCHENK, *Błogosławieństwo. III. W liturgii*, [w:] tamże, kol. 684; *Błogosławieństwo (sens)*, s. 176.

⁵ W. SCHENK, *Błogosławieństwo*, kol. 685; *Błogosławieństwo (sens)*, s. 172.

⁶ *Błogosławieństwo (sens)*, s. 172.

jest jednym z pierwszych świadectw, które mówi o błogosławieniu różnych przedmiotów, kładąc akcent na dziękczynienie za otrzymane od Boga dobro⁷. Śledząc strukturę najstarszych błogosławieństw zauważymy, że pierwotnie błogosławieństwo było formą modlitwy uwielbienia. Dopiero z czasem do istniejących formuł modlitewnych dołączono prośby o zesłanie mocy Boga na wszystko, co miało pełnić funkcję pośredniczenia w relacjach człowieka ze Stwórcą⁸.

Historia błogosławieństw w Kościele łacińskim jest niezmiernie interesująca. Formuły błogosławieństw były odpowiedzią na zapotrzebowanie płynące z konkretnej życiowej sytuacji człowieka, a także całych społeczności, związanych z przyrodą, ziemią i sposobem jej uprawiania⁹. Błogosławieństwa uwzględniały potrzeby człowieka. Dotyczyły wszystkich form jego codziennej pracy. Były związane z konkretnymi przejawami życia ludzkiego, także tymi związanymi z uprawą ziemi, pól, zasiewów czy pastwisk. Niektóre z tych błogosławieństw wywodziły się z wcześniejszej praktyki pogańskiej, którą w swoim czasie chrześcijanie przejęli i nadali jej sens teologiczny¹⁰.

Najstarsze błogosławieństwa nawiązują do obecnych w kulturze bliskowschodniej modeli życia wędrownego, uzależnionego od urodzaju, życia długiego i szczęśliwego czy też łaski posiadania własnej ziemi. Jak każdy z żywołów, ziemia stanowiła element świata zupełnie poddany Bogu, stąd pragnienie urodzaju (jako konsekwencji korzystnych warunków agrarno-atmosferycznych) kierowało człowieka w kierunku Stworzyciela Świata. Mówi nam o tym, między innymi, Księga Rodzaju: „Niechaj tobie Bóg użycza rosy z niebios i żyzności ziemi, obfitości zboża i moszczu winnego” (Rdz 27,28)¹¹. W Starym Testamencie błogosławieństw mógł udzielać każdy, jednak ich wyjątkowa moc była związana z osobami specjalnie do tego upoważnionymi, a mianowicie był związany ze stanem kapłańskim. Błogosławieństwa udzielali lewici: „W tym czasie wybrał Pan pokolenie Lewiego do noszenia Arki Przymierza Pańskiego, by stali przy Panu, służyli Mu i błogosławili w Jego imieniu [...]” (Pwt 10,8)¹². Nowy Testament poświadcza, że Jezus kontynuował zwyczaj błogosławienia (*vide* Mt 19,13). Najpełniejszy wymiar błogosławieństwo otrzymało w Wiercu, gdzie stało się drogą do uobecnienia Mesjasza w darach chleba i wina.

⁷ Tamże, s. 171.

⁸ Tamże, s. 176.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ K. ROMANIUK, *Błogosławieństwo*, kol. 682.

¹² Tamże, kol. 683.

Tradycje chrześcijańskiego uświęcenia codzienności spotkało się z akceptacją i entuzjazmem wśród Słowian, których kultura opierała się na uprawie. Trwając jeszcze w pogaństwie, ludzie oddawali swoje ziemie pod opiekę bóstw – „[...] bożków, którym pola i lasy święcą”¹³. Nie dziwi rozwój pobożności ludowej, która narosła wokół pól i upraw.

Zgodnie z wiekową tradycją Kościoła w Polsce zachowuje zwyczaj błogosławienia pól w okresie wzrostu i dojrzewania roślin, przynoszących potrzebne człowiekowi pożywienie¹⁴.

Wiosenne siewy w polu i ogrodzie, odbywające się w okolicach Wniebowstąpienia Pańskiego, poprzedzone są modlitwami o urodzaj ziemi. W poniedziałek, wtorek i środę przed Wniebowstąpieniem Pańskim odbywają się Dni krzyżowe. Kościół w tych dniach modli się o obfite plony podczas procesji błagalnych, które wzywają błogosławieństwa Boga¹⁵. Procesja przechodzi dookoła kościoła. Wierni wychodzą z krzyżem, następnie ksiądz, organista i pozostali zgromadzeni. Uczestnicy, śpiewając Litanię do Wszystkich Świętych, zatrzymują się w czterech miejscach, np. na rogu cmentarza kościelnego, przy krzyżu misyjnym. Procesje urząda się każdego dnia podczas *dies rogationum minorum*. Wyrażają one błaganie ludzi o błogosławieństwo i odwrócenie wszelkich klęsk żywiołowych, nieurodzaju, trzęsienia ziemi itp. Kościół troszczy się o sprawy człowieka w przekonaniu, że pomyślność i urodzaj zależy od błogosławieństwa Bożego, a nie zapobiegliwości i mądrości ludzkiej¹⁶.

2. PODSTAWY PRAWNO-DOGMATYCZNE OBRZĘDU BŁOGOSŁAWIENSTWA PÓL

Sobór Watykański II w Konstytucji o liturgii wiele miejsca poświęcił sakramentaliom. Mówi o nich jako o świętych znakach, „[...] które na podo-

¹³ *Słowianie starożytni*, [w:] Z. GLOGER, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, vol. II, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1958, s. 247.

¹⁴ *Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum De benedictionibus*, ed. iuxta typicam, reimpressio, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1993; tekst polski: *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. I i II, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 1994, nr 1354.

¹⁵ Warto zaznaczyć, że dawniej modlitwie o urodzaje towarzyszył również post i liczne praktyki pokutne. Zob. *Dni krzyżowe*, [w:] *Encyklopedia staropolska*, oprac. A. Brückner, t. I, Nakładem Księgarni Trzaski, Everta i Michalskiego, Warszawa 1939, s. 222.

¹⁶ Na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych na terenie diecezji drohiczyńskiej. Własność T. Syczewski.

bieństwo sakramentów wskazują przede wszystkim na duchowe dobra osiągnięte dzięki wstawiennictwu Kościoła. Przygotowują one ludzi do przyjęcia właściwego skutku sakramentów i uświęcają różne okoliczności życia¹⁷. Stąd po Soborze Watykańskim II błogosławieństwa przeżyły swój renesans. Dzięki nim prawie każde wydarzenie życia wiernych (odpowiednio do tego przygotowanych) zostaje uświęcone dzięki łasce Boga. Błogosławieństwo czyni niemal każde posługiwanie się – w sposób godziwy – rzeczami materialnymi, drogą do uświęcenia człowieka i oddania czci Bogu¹⁸.

Owoce Soboru Watykańskiego II jest księga *De benedictionibus* z 1984 r. Wydanie polskie *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* zostało wydane w dwóch tomach w 1994 r.¹⁹ Obrzęd błogosławieństwa pól zawiera drugi tom tejże księgi (nry 1354-1392). Inną formułę *błogosławieństwa pól, zasiewów i pastwisk* znajdziemy w pierwszym tomie (nry 745-764).

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.²⁰ stanowi o sakramentaliach w księdze IV *Uświęcające zadania Kościoła*, w części II zatytułowanej *Pozostałe akty kultu Bożego* (kan. 1166-1172). Wśród sakramentaliów wyróżnia *consecrationes et dedicationes* (kan. 1169 § 1 oraz kan. 1171) oraz *benedictiones* (kan. 1169 § 2, § 3 oraz kan. 1170)²¹. W kan. 1166 czytamy: „sakramentalia są świętymi znakami, które, na pewne podobieństwo sakramentów, wskazują przede wszystkim na duchowe dobra osiągnięte dzięki wstawiennictwu Kościoła”²². Ta definicja zaczerpnięta jest z Konstytucji o liturgii Soboru Watykańskiego II (nr 60). Szafarzem sakramentaliów jest duchowny, mający odpowiednią władzę. Niektórych sakramentaliów, za zgodą ordynariusza miejsca, mogą udzielać świeccy, mający odpowiednie przymioty i wiedzę²³.

¹⁷ SACROSANCTUM CONCILIIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Constitutio de sacra liturgia *Sacro-sanctum Concilium* (4.12.1963), AAS 56 (1964), s. 97-134; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekry, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 48-78 [dalej: SC], nr 60; por. Cz. KRAKOWIAK, *Sakramentalia i błogosławieństwa w liturgii Kościoła*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2015, s. 18-19.

¹⁸ SC 60; por. Cz. KRAKOWIAK, *Sakramentalia i błogosławieństwa*, s. 19.

¹⁹ *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. I i II.

²⁰ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej: KPK/83].

²¹ Por. Cz. KRAKOWIAK, *Sakramentalia i błogosławieństwa*, s. 21.

²² KPK/83, kan. 1166.

²³ KPK/83, kan. 1168; SC 79. W Polsce obowiązującą księgą liturgiczną są *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. I i II, wydane na podstawie dekretu przewodniczącego KEP z 28 września 1993 r. *Obrzędy* zawierają oprócz błogosławieństw stosowanych w Kościele powszechnym, wiele innych form błogosławieństw udzielanych w różnych

W obowiązującym Katechizmie Kościoła Katolickiego sakramentalia są definiowane w taki sam sposób, jak w Konstytucji o liturgii (nr 60) i w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. (kan. 1166). Katechizm, omawiając różne formy błogosławieństw, stanowi, „iż [...] skutkiem [błogosławieństw – T.S.] jest poświęcenie pewnych osób Bogu oraz zastrzeżenie pewnych przedmiotów i miejsc do użytku liturgicznego”²⁴.

Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii przypomina, iż sakramentalia ustanowione są w tym celu, „by nieść pomoc wiernym w ich różnych życiowych sytuacjach”²⁵. Dokument ten zaznacza, iż Kościół od najdawniejszych czasów posługuje się różnego rodzaju błogosławieństwami, dotyczącymi osób, miejsc, pokarmów oraz przedmiotów²⁶.

Dokumenty Kościoła, omawiając kwestie błogosławieństw, podkreślają, że winny one być stosowane we wspólnocie. Ze strony duszpasterskiej i duchowej ma to ogromne znaczenie. Każda celebrowana błogosławieństwa winna być należycie przygotowana od strony tak celebrującego, jak i wiernych. W sposób szczególny odnosi się to do obrzędów błogosławieństwa pól²⁷. Celebrowane są one we wspólnocie – najczęściej danej miejscowości.

Pierwszy Synod Diecezji Drohiczyńskiej (cz. III, nr 194) zaleca, aby w parafiach wiejskich pielęgnować obrzęd błogosławieństwa pól, który może być sprawowany w święto św. Marka Ewangelisty – 25 kwietnia; św. Izydora, patrona rolników – tradycyjnie jest on czczony 10 maja; w dni modlitw o dobre urodzaje i za kraje głodujące; w poniedziałek, wtorek i środę przed Uroczystością Wniebowstąpienia Pańskiego (Dni krzyżowe); po Uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (w dawnej oktawie Bożego Ciała); w wolną od pracy sobotę lub w niedzielne popołudnie lub w innym dniu, najdogodniejszym dla danej społeczności²⁸. Obrzęd ten – przypominają statuty Pierwszego Synodu Diecezji Drohiczyńskiej – powinien być dokonany

okolicznościach, zgodnie z polską tradycją, np. *Obrzęd błogosławieństwa pól* (nr 1354-1392) oraz *Obrzęd błogosławieństwa pól, zasiewów i pastwisk* (nr 745-764).

²⁴ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1994; tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 1994, nr 1672; nr 1669; nr 1670; nr 2626; por. Cz. KRAKOWIAK, *Sakramentalia i błogosławieństwa*, s. 22-23.

²⁵ CONGREGAZIONE PER IL CULTU DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, *Direttorio su pieta popolare e liturgia. Principi e orientamenti* (17.12.2001), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2002; tekst polski: KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSZYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Pallottinum, Poznań 2003, nr 81.

²⁶ Tamże, nr 32; por. Cz. KRAKOWIAK, *Sakramentalia i błogosławieństwa*, s. 25-26.

²⁷ Cz. KRAKOWIAK, *Sakramentalia i błogosławieństwa*, s. 26.

²⁸ A. DZIĘGA, M. ŁAZIUK (red.), *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej. Statuty. Dokumenty wykonawcze*, Drohiczyńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Drohiczyń 1997, nr 194.

w całej diecezji najpóźniej do końca czerwca. Racje duszpasterskie radzą wybrać taką porę, aby w obrzędzie mogli uczestniczyć liczni wierni z całej wspólnoty danej miejscowości. Obrzęd błogosławieństwa pól winien być przeprowadzony w porządku, jaki podają *Księga błogosławieństw, Służba Boża w Diecezji Drohiczyńskiej* lub *Obrzędy Błogosławieństwa Pól* – wydane w 1997 r. w formie broszury, przeznaczonej dla kapłana oraz wszystkich uczestników tego obrzędu²⁹. Forma obrzędu błogosławieństw, podana w wymienionych agendach, zawiera Litanię do Wszystkich Świętych z nowymi świętymi i błogosławionymi, teksty odpowiednich pieśni oraz formularz mszalny z liturgią Słowa Bożego.

3. STRUKTURA OBRZĘDÓW BŁOGOSŁAWIENSTWA PÓL

Jednym ze znaczących źródeł dotyczących praktyki błogosławienia pól i upraw są wspomnienia wiernych. Pani Stanisława Rostkowska z parafii Kłopoty Bujny (diecezja drohiczyńska) w następujący sposób opisała obrzęd błogosławieństwa pól: „Po Wniebowstąpieniu w kościołach księża ogłaszają poświęcenie pól i Mszę świętą z tym obrzędem związaną. Dawniej odprawiano w kościele. Po Mszy świętej brano krzyż, chorągwie, feretrony – jeśli była młodzież – i wyruszała procesja przy śpiewie pieśni religijnych, najczęściej ku czci Matki Bożej. Odmawiano w tym czasie także różaniec. Przodem podążał organista, ksiądz, ministrant oraz komitetowy³⁰ z wiadrzem poświęconej wody. Podczas tej procesji ksiądz święcił pola, łąki. Na początku każdej wsi był ubrany ołtarz, przy którym odmawiano modlitwę i czytano fragment z Ewangelii. Do tej procesji dołączali inni mieszkańcy danej miejscowości i przy każdym podwórku ksiądz poświęcał bydło i posiadłość. Po poświęceniu gospodarz dziękował księdzu za tę posługę. Wierni w tym czasie cały czas śpiewają pieśni, litanie do Matki Bożej, do Wszystkich Świętych i przechodzą do kolejnego ołtarza i tak przez całą wieś. Obiad przygotowywał komitetowy. Teraz ten obrzęd wygląda zupełnie inaczej. Ktoś ze wsi jedzie po księdza na plebanię i przywozi go wraz z organistą. Ksiądz ze sobą przywozi naczynia liturgiczne potrzebne do odprawienia Mszy świętej.

²⁹ *Obrzędy błogosławieństwa pól*, oprac. M. Łaziuk, T. Syczewski, Drohiczyńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Drohiczyn 1997.

³⁰ Komitetowy – członek jakiegoś komitetu, ktoś kto występuje w imieniu danej grupy; zob. *Komitetowy*, [w:] W. DOROSZEWSKI (red.), *Słownik języka polskiego*, t. III, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1961, s. 867.

Na początku wioski zbierają się jej mieszkańcy przy przygotowanym specjalnie na tę uroczystość ołtarzu. Ksiądz przyjeżdża, ubiera się w szaty liturgiczne, najczęściej zakłada komżę oraz stułę i zaczynają się modlitwy według przewidzianego porządku. Dopiero Mszę świętą odprawia się na samym końcu, po poświęceniu pola. Ołtarze do poświęcenia pól ubierały przeważnie gospodynie, brały w tym udział sąsiadki i była między gospodyniami rywalizacja. Kto ubierze piękniejszy ołtarzyk³¹. Inna z respondentek tak mówi na temat przygotowywania ołtarzyka: „Ja sama robiłam dekoracje z materiału, napisy pod obrazem czy krzyżem. Każdy starał się jak tylko mógł zrobić to najlepiej. Msza święta była co roku przy innym ołtarzu, dlatego że tam więcej przygotowania było i tak było sprawiedliwie, gdyż każdy chciał koło siebie” [tj. aby odbyła się przy danym ołtarzyku Msza św. – T.S.]³².

Aktualne przepisy Kościoła łacińskiego określają, że zależnie od okoliczności błogosławieństwo pól może się odbyć w formie procesji do czterech „stacji” – najczęściej obok przydrożnych kaplic, krzyży lub figur albo w formie zgromadzenia przy jednej „stacji”.

Kształt procesji określają przepisy liturgiczne zawarte w *Obrzędach błogosławieństw*. Przy pierwszej „stacji” zebrani modlą się o błogosławieństwo Boże dla każdej pracy, a szczególnie dla pracy rolnika. Przy tej „stacji” kapłan odczytuje fragment Ewangelii według św. Mateusza (12,1-8: Pan Jezus przechodził w szabat wśród zbóż). Przy drugiej zanosi się modlitwę o pomyślne urodzaje i zbiory. Tutaj przywoływany jest fragment Ewangelii według św. Marka (4,26-32: Ziemia wydaje plon). Przy trzeciej „stacji” czyta się fragment Ewangelii według św. Łukasza (8,4-9.11-15: Siewca wyszedł siał ziarno), a wierzący wnoszą modlitwę do Boga o odwrócenie nieszczęść. Przy czwartej zebrani modlą się o zgodę, miłość i błogosławieństwo Boże dla wszystkich mieszkańców danego terenu. Przy tej „stacji” czyta się Ewangelię według św. Jana (6,1-15: Jezus wziął chleby i odmówiwszy dziękczynienie, rozdał siedzącym). Jeżeli błogosławieństwo pól odbywa się tylko przy jednej „stacji”, można wybrać jedną z przedstawionych czterech form i zakończyć obrzęd uroczystym błogosławieństwem³³.

Obrzędowi temu powinien przewodniczyć kapłan, diakon, alumn seminarium lub inny odpowiednio przygotowany mężczyzna świecki. Szafarz, który nie jest kapłanem bądź diakonem, ma dostosować się do przepisów dla niego

³¹ Z materiałów zebranych przez T. Syczewskiego (archiwum prywatne).

³² Tamże.

³³ *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. II, nr 1356.

przewidywanych. Winien stosować formuły pozdrowień i modlitwy określone przez prawo liturgiczne³⁴.

W czasie obrzędu błogosławieństwa pól kapłan lub diakon jest ubrany w komżę i stułę. Procesję otwiera krzyż (w Okresie Wielkanocnym krzyż przyzdabia się stułą), następnie chorągwie i feretrony, ministranci z wodą święconą i kropidłem, kapłan lub diakon, a za nim wierni. Eucharystia z okazji błogosławieństwa pól może być celebrowana w kościele, kaplicy lub też przy którymś z ołtarzy, gdzie mogłaby zgromadzić się większa liczba wiernych, oczywiście z zachowaniem wszelkich przepisów liturgicznych. Formularz Mszy św., poza niedzielą i uroczystościami, „Msza w okresie zasiewów”³⁵ (Mszał Rzymski, s. 157; Prefacja na niedziele zwykłe, nr 32).

Sama struktura obrzędów błogosławieństwa pól zawiera następujące części: Obrzędy wstępne ze śpiewem odpowiedniej pieśni na wejście. Pozdrowienie uczestników liturgii przez szafarza. Jego forma zależy od tego, czy szafarzem jest kapłan lub diakon, czy osoba świecka. Następnie szafarz przygotowuje obecnych do udziału w procesji, wprowadzając w istotę tego obrzędu. Może posłużyć się przewidzianym w obrzędzie tekstem lub swoimi słowami³⁶.

Następnie ze śpiewem Litani do Wszystkich Świętych wyrusza procesja, na czele której idzie ministrant z krzyżem (w Okresie Wielkanocnym krzyż przyzdabia się stułą), za krzyżem podążają ministranci niosący wodę pobłogosławioną i kropidło, kapłan, ewentualnie diakon, na końcu wierni.

Po dojściu do przydrożnego krzyża bądź kapliczki przerywa się śpiew Litani. Zebrani wykonują odpowiednią pieśń i następuje liturgia Słowa Bożego. Odczytuje się wyznaczony fragment Pisma Świętego (1 Mt 12,1-8; 2 Mk 4,26-32; 3 Łk 8,4-9.11-15; 4 J 6,1-15). Po Ewangelii, zależnie od okoliczności, szafarz może krótko przemówić i wyjaśnić teksty Pisma Świętego, aby sam obrzęd był bardziej uroczysty. Następnie odmawia się modlitwę wspólną z proponowanych w obrzędzie wezwań (można dodać inne, uwzględniające potrzeby danej wspólnoty wiernych). W dalszej kolejności szafarz, jeśli jest kapłanem lub diakonem, rozkłada ręce i odmawia modlitwę błogosławieństwa, a po niej kropi pola wodą święconą. W tym czasie zebrani śpiewają odpowiednią pieśń, a procesja rusza do następnej „stacji”. Można śpiewać dalej Litanię do Wszystkich Świętych lub inne pieśni, czy też odmawiać różne modlitwy. Opisany porządek obowiązuje przy każdej „stacji”. Na koniec, jeśli szafarzem jest kapłan lub diakon, kończy obrzęd błogosławień-

³⁴ Tamże, nr 1357.

³⁵ *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, wyd. I, Pallottinum, Poznań 1986, s. 157 (Pf nr 32).

³⁶ *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. II, nr 1358-1361.

stwem³⁷. Jeśli obrzędowi przewodniczyła osoba świecka, kończy obrzęd znakiem krzyża i formułą, którą przewidują *Obrzędy błogosławieństw*: „Bóg, który jest źródłem wszelkiego dobra, niech nas błogosławi i zapewni obfite owoce naszej pracy, abyśmy się radowali Jego darami i zawsze Go chwalili”³⁸. Obrzęd błogosławieństwa pól można zakończyć odpowiednim śpiewem³⁹.

Jeśli istnieje taki zwyczaj, na zakończenie obrzędu błogosławieństwa pól można celebrować Mszę św. w kościele, przy przydrożnym krzyżu bądź w innym odpowiednim miejscu. Msza „W różnych potrzebach” jest dozwolona w zwykłe dni powszednie. Gdy zajdzie jakaś poważniejsza potrzeba lub wymaga tego pożytek dusz, formularz mszalny, odpowiadający tej potrzebie, można wykorzystać na polecenie lub za zgodą biskupa diecezjalnego we wszystkie dni – również w niedziele zwykłe w ciągu roku i w święta, z wyjątkiem: uroczystości oraz niedziel Adwentu, Wielkiego Postu, Okresu Wielkanocnego, dni Oktawy Wielkanocnej, Wspomnienia Wszystkich Wiernych Zmarłych, Środy Popielcowej i Wielkiego Tygodnia⁴⁰.

Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich zawierają także *Obrzęd błogosławieństwa pól, zasiewów i pastwisk*⁴¹. Ta szczególna modlitwa wyraża wielką wdzięczność człowieka za otrzymane od Stwórcy łaski. Uczestniczący w obrzędzie dziękują za stworzony świat i powierzenie go ludziom, aby przez swoją pracę zdobywali środki do życia. Prawo pozwala na to, aby obrzęd ten był sprawowany w szczególnych okolicznościach życia rolników, by uświęcić ich pracę i ubłagać potrzebne łaski. Tej modlitwie może przewodniczyć prezbiter, diakon, alumn seminarium albo osoba świecka, zawsze z przestrzeganiem czynności i formuł dla niej przewidzianych. Zachowując strukturę i fundamentalne elementy obrzędu, wolno wybrać z niego odpowiednie części, w celu dostosowania go do miejscowych zwyczajów⁴².

Struktura tego obrzędu zawiera: obrzędy wstępne (odpowiednia pieśń i pozdrowienie wiernych przez szafarza obrzędu); przygotowanie uczest-

³⁷ Tamże, nr 1370-1390.

³⁸ Tamże, nr 1391.

³⁹ Tamże, nr 1392.

⁴⁰ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Institutio Generalis Missalis Romani. Missa ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, [w:] *Missale Romanum*, editio typica tertia, Typis Vaticanis 2002, s. 17-86; tekst polski: *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału Rzymskiego, Rzym 2002*, Pallottinum, Poznań 2006, nr 373-374.

⁴¹ *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. I, nr 745-764.

⁴² Tamże, nr 746-748.

ników liturgii do przyjęcia błogosławieństwa; czytanie Słowa Bożego – do wyboru; Ewangelia; krótkie przemówienie do zebranych – należy przybliżyć im sens obrzędu i jego znaczenie duszpasterskie; w zależności od uznania szafarza można odmówić modlitwę wspólną. Z proponowanych w obrzędzie wezwań wybiera się te, które najlepiej odpowiadają danej wspólnoty. Jeśli jest taka potrzeba, przepisy dopuszczają dodanie nowych wezwań, uwzględniających potrzeby danej społeczności. W dalszej kolejności następuje modlitwa błogosławieństwa. Jeśli szafarzem jest prezbiter lub diakon, rozkłada ręce; jeśli nim jest osoba świecka, składa ręce i wypowiada modlitwę błogosławieństwa (są dwie do wyboru). Ta wyraża prośbę o to, aby Bóg obdarzył zebranych obfitymi zbiorami i hojnie udzielał wszelkich owoców, aby oddalił od pól niebezpieczne burze i grad, by ziarno wrzucone w ziemię wydało plon stokrotny⁴³. Jeśli szafarzem jest prezbiter lub diakon, udziela na zakończenie błogosławieństwa. Jeśli szafarzem jest osoba świecka, żegna się i kończy obrzęd wypowiadając następujące słowa: „Bóg, który jest źródłem wszelkiego dobra, niech nas błogosławi i zapewni obfite owoce naszej pracy, abyśmy się radowali z Jego darów i zawsze Go chwalili”⁴⁴. Obrzęd można zakończyć odpowiednią pieśnią⁴⁵.

ZAKOŃCZENIE

Obrzęd błogosławieństwa pól ma charakter dziękczynno-błagalny. Mieszkańcy danej parafii, czy konkretnej miejscowości, proszą Stwórcę o błogosławieństwo dla pól, dla całej ojczystej ziemi, dla pracujących na roli. Proszą o dobre plony, o szacunek dla chleba i jego równy podział między ludźmi na całej ziemi, a jednocześnie dziękują za otrzymane łaski. Należy wyraźnie zaznaczyć, iż liturgia inspirowa i ubogaca formy pobożności ludowej. I odwrotnie, formy tej pobożności wzajemnie się łączą, uzupełniają z liturgią i ją ubogacają.

Omawiane obrzędy wyrażają uwielbienie Boga, który stworzył ziemię i powierzył ludziom, aby czynili ją sobie poddaną (por. Rdz 1,28), uprawiali ją i otrzymywali z niej plony dla podtrzymania swego życia doczesnego. Dzięki składając Bogu za Jego dary, chrześcijanie uczą się zarazem szukać najpierw królestwa Bożego i Jego sprawiedliwości – w przekonaniu, że

⁴³ Tamże, nr 760.

⁴⁴ Tamże, t. II, nr 749-763.

⁴⁵ Tamże, t. I, nr 764.

zostanie im dodane wszystko, co jest konieczne do życia (por. Mt 6,33)⁴⁶. Co więcej, obecność tradycji błogosławienia pól dowodzi zakorzenienia w sumieniach ludzkich głębokiej świadomości potęgi i mocy *Stworzyciela nieba i ziemi*.

Mimo że omawiane zagadnienie stanowi coś wyjątkowego na mapie życia liturgicznego Kościoła łacińskiego, to – jak dotąd – nie doczekało się głębokich analiz. Powodów tego można się doszukiwać w odchodzeniu od tych pięknych praktyk. W człowieku coraz bardziej zanika świadomość stworzenia świata przez Boga, a to w połączeniu z szybkim rozwojem rolnictwa prowadzi do rezygnacji z tradycji wyrosłych z oddania i czci Bogu – Wszechmocnemu Stwórcy. Potrzebą czasu jest zachęcanie do praktykowania tego typu pobożności. Obrzęd ten, dobrze przygotowany od strony duszpasterskiej, może przynieść piękne owoce duchowe. Bez wątplenia jest on wspaniałą okazją do pogłębienia wiary oraz wzmocnienia więzi między ludźmi.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Catechismus Catholicae Ecclesiae, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1994; tekst polski: Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 1994.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.
- CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Institutio Generalis Missalis Romani. Missa ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum, [w:] Missale Romanum, editio typica tertia, Typis Vaticanis 2002, s. 17-86; tekst polski: Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału Rzymskiego, Rzym 2002, Pallottinum, Poznań 2006.
- CONGREGAZIONE PER IL CULTU DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, Direttorio su pieta popolare e liturgia. Principi e orientamenti (17.12.2001), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2002; tekst polski: KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW, Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania, Pallottinum, Poznań 2003.
- DZIĘGA Andrzej, ŁAZIUK Mirosław (red.), I Synod Diecezji Drohiczyńskiej. Statuty. Dokumenty wykonawcze, Drohiczyńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Drohiczyn 1997.
- II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Pallottinum, Poznań 2001.

⁴⁶ Tamże, t. II, nr 1354.

- Mszał Rzymski dla diecezji polskich, wyd. I, Pallottinum, Poznań 1986.
- Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum De benedictionibus, ed. iuxta typicam, reimpressio, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 1993; tekst polski: Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, t. I i II, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 1994.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Constitutio de sacra liturgia Sacrosanctum Concilium (4.12.1963), AAS 56 (1964), s. 97-134; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 48-78.

LITERATURA

- Błogosławieństwo (sens), [w:] Leksykon liturgii, oprac. Bogusław Nadolski, Pallottinum, Poznań 2006, s. 169-179.
- Błogosławieństwo, [w:] Witold DOROSZEWSKI (red.), Słownik języka polskiego, t. I, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1958, s. 571-572.
- Błogosławieństwo, [w:] Bogusław DUNAJ (red.), Słownik współczesnego języka polskiego, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996, s. 65.
- Dni krzyżowe, [w:] Encyklopedia staropolska, oprac. Aleksander Brückner, t. I, Nakładem Księgarni Trzaski, Everta i Michalskiego, Warszawa 1939.
- Komitetowy, [w:] Witold DOROSZEWSKI (red.), Słownik języka polskiego, t. III, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1961.
- KRAKOWIAK Czesław, Sakramentalia i błogosławieństwa w liturgii Kościoła, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2015.
- Obrzędy błogosławieństwa pól, oprac. Mirosław Łaziuk, Tadeusz Syczewski, Drohiczyńskie Wydawnictwo Diecezjalne, Drohiczyn 1997, s. 1-61.
- ROMANIUK Kazimierz, Błogosławieństwo. II. W Nowym Testamencie, [w:] Encyklopedia Katolicka, t. II, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1976, kol. 683-684.
- SCHENK Waclaw, Błogosławieństwo. III. W liturgii, [w:] Encyklopedia Katolicka, t. II, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1976, kol. 684-685.
- Słowianie starożytni, [w:] Zygmunt GŁOGER, Encyklopedia staropolska ilustrowana, vol. II, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1958, s. 247.
- LÉON-DUFOUR Xavier (red.), Słownik teologii biblijnej, przekł. Kazimierz Romaniuk, Pallottinum, Poznań 1990, s. 79.

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA PÓL
W PRAWODAWSTWIE KOŚCIOŁA ŁACIŃSKIEGO

S t r e s z c z e n i e

Błogosławieństwo pól (ziemi) zawiera w sobie szczególne uwielbienie Boga za udzielone łaski i prośbę o urodzaj ziemi. Błogosławieństwo jest wzywaniem opieki nad osobami, rzeczami, miejscami i jest działaniem Boga, przez które wyświadcza On swoją specjalną pomoc – łaskę. W szerszym zaś znaczeniu oznacza pomyślność, powodzenie, dobro, o które uprasza się Boga. Aktualny obrzęd błogosławieństwa pól znajduje się w księdze liturgicznej *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. W artykule autor szuka odpowiedzi na pytanie: Jaki jest sens tego obrzędu w dzisiejszych warunkach duszpasterskich? Należy zaznaczyć, że jest to bardzo ważny obrzęd w Kościele. Kościół od samego początku podkreślał ważność błogosławieństw w życiu wiernych.

W artykule omówiono następujące zagadnienia szczegółowe dotyczące obrzędu błogosławieństwa pól w Kościele łacińskim: geneza obrzędu błogosławieństwa pól, podstawy dogmatyczno-prawne obrzędu błogosławieństwa pól i struktura obrzędów błogosławieństwa pól. Obrzęd ten dobrze przygotowany od strony duszpasterskiej może przynieść piękne owoce duchowe.

Słowa kluczowe: uprawa; pastwisko; ziemia; urodzaj; sakramentalia

RITE OF BLESSING OF THE FIELDS
IN THE LEGISLATION OF THE LATIN CHURCH

S u m m a r y

The blessing of the fields (land) combines in itself a particular praising of God for graces granted, with a petition for the harvest of the fields. A blessing is a calling of protection on persons, things, places, and is the action of God, by which He testifies his own special help-grace. In a broader sense of the term it signifies prosperity, good fortune, the good, which is asked from God.

The current rite of blessing of the fields is found in liturgical book, *Rites of Blessings adapted to customs of Polish dioceses*. In this article the author seeks an answer to the question, „What is the meaning of this rite in the ministry of today?” It is necessary to point out that it is a very important ritual in the Church. The Church from the very beginning has emphasized the importance of blessings in the life of the Faithful.

In the present article will be discussed the following specific questions concerning the blessing of fields in the Latin rite Church: the origins of the blessing of fields; the dogmatic-canonical foundations of the rite of blessing of the fields; and the structure of rites of blessing the fields. This ritual, when well-prepared pastorally, can bear beautiful spiritual fruit.

Key words: cultivation; pasture; land; harvest; sacramentals